

Məqalə redaksiyaya daxil olub 12.08.2023

The article was received by editorial board on 12.08.2023

Статья принята к печати 12.08.2023

MÜLKİ AVIASIYA SAHƏSİNDƏ DÖVLƏT TƏNZİMLƏMƏ MEXANİZMİNİN FORMALAŞMASININ KONSEPTUAL-HÜQUQİ ƏSASLARI

Xülasə

Məqalədə vurğulanır ki, mülki aviasiya sahəsi bu gün iqtisadiyyatın gəlirli sahəsidir və daha çox fiziki və ya hüquqi şəxslərin özəl maraqlarının təmin edilməsinə yönəlib. Bununla əlaqədar olaraq, dövlətin aviasiya sahəsinə təsirinin məqsəd və vəzifələrinin müəyyən edilməsi, yəni dövlətin səlahiyyətli orqanlar şəklində bu sahənin dövlət tənzimlənməsini necə və nə dərəcədə həyata keçirməsi sualı ortaya çıxır. Belə qənaətə gəldi ki, aviasiya nəqliyyatı sahəsində dövlət tənzimlənməsi mexanizmi çərçivəsində mülki aviasiya sahəsinin səmərəli fəaliyyətini təmin edən qarşılıqlı razılaşdırılmış və bir-birindən asılı komponentlərin normativ olaraq müəyyən edilmiş məcmusunun başa düşülməsi təklif olunur.

Açar sözlər: mülki aviasiya sahəsi, aviasiya nəqliyyatı, dövlət idarəetmə mexanizmi, institusional komponent, funksional komponent, alətlər komponenti.

GİRİŞ

Müasir dünya o qədər integrasiya olunub ki, bu prosesi sadələşdirən texniki vasitələr olmadan mövcud ola bilməz. Nəqliyyat bu gün insanın müxtəlif ehtiyaclarını ödəməyə və dünyanın bütün guşələrini birləşdirməyə imkan verən əsas arteriyadır. Yəni nəqliyyat həm ayrıca bir dövlət daxilində, həm də dövlətlər arasında insanların və malların daşınması məsələsini həll etməyə imkan verən elementdir. Müasir insanın ehtiyaclarını və həyat tərzini nəzərə alsaq, hava nəqliyyatı olmadan edə bilməz, xüsusən də Azərbaycan Aİ-yə İntegrasiya Sazişini imzaladıqdan sonra integrasiya prosesinin ayrılmaz hissəsinə çevrilmiş və insanlar arasında ölkələr arasında hərəkət etmək üçün istifadə olunur. Qeyd edək ki, mülki aviasiya sahəsi hazırda iqtisadiyyatın gəlirli sahəsidir və daha çox fiziki və ya hüquqi şəxslərin şəxsi maraqlarının təmin edilməsinə yönəlib. Ona görə də dövlətin aviasiya sahəsinə təsirinin məqsəd və vəzifələrinin müəyyən edilməsi, yəni dövlətin səlahiyyətli orqanlar şəklində bu sahənin dövlət tənzimlənməsini necə və nə dərəcədə həyata keçirməsi sualı ortaya çıxır.

Problemi həll etmək üçün bütövlükdə nəqliyyat sektorunun, xüsusən də aviasiyanın dövlət tənzimlənməsi məsələləri ilə məşğul olan tanınmış iqtisadçı alimlərin elmi işlərinə müraciət edək. Bunlara M.R.Hacıyev, S.M.Əliyeva, M.Ğ.Musayeva, N.B.Ağayev, İ.R.Rəcəbli, E.T.Eyvazov, D.Ş. Nəzərli, A.M.Əsədov, X.Ə.Axundov, E.M.Nəcəfov, F.B.Babaşov, A.Ə.Hüseynov, S.M.Məcədova və başqalarını aid etmək olar. Adıçəkilən tədqiqatçıların əsərləri mülki aviasiya sahəsində dövlət tənzimlənməsi mexanizminin konseptual-hüquqi əsaslarını müəyyənləşdirmək üçün əsas olacaqdır.

1. Mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsi mexanizminə konseptual yanaşma

Qeyd edək ki, mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsi hazırda bu sahədə ictimai və şəxsi maraqların təmin edilməsi məqsədilə bütün iştirakçılar üçün ümumməcburi xarakter daşıyan aviasiya davranış qaydalarını müəyyən etməklə sosial münasibətlərə dövlət təsirinin ən optimal formasıdır. Bir qayda olaraq, “dövlət tənzimlənməsi” müəyyən “mexanizm” vasitəsilə praktiki olaraq həyata keçirilən statik kateqoriyadır. "Mexanizm" kateqoriyası texniki rəngə malikdir, çünki müəyyən bir obyektə hərəkətə keçirməyə imkan verən müəyyən detallar və komponentlər dəsti ilə eyniləşdirilir.

AMEA-nın akademiki Z.Ə.Səmədzadə bunu vurğulayaraq qeyd edir ki, “mexanizmlər” kateqoriyası obyektin iqtisadi vəziyyətinin dəyişdirilməsində, iqtisadiyyatda dönüş edilməsində vasitə kimi istiadə edilir. [1, s. 630].

Eyni zamanda, i.e.d. N.C.Qafarovun fikrincə, İqtisadi mexanizm təsərrüfatçılıq mexanizminin mühüm tərkib hissəsi kimi bazar münasibətləri şəraitində sosial-iqtisadi proseslərə qeyri-müstəqim müdaxilənin prioritet istiqamətini təşkil edir [2, s. 13].

D.S.Nort mexanizmi bir alət, nəyisə təşkil etmək üçün cihaz, hər hansı bir hadisəni təşkil edən hallar və proseslər toplusu kimi başa düşməyi təklif edir [3, s. 88]. Vurğulayaq ki, bu kateqoriya insan fəaliyyətinin digər sahələrində öz tətbiqini tapır, bu, müəyyən bir nəticə əldə etmək üçün hadisələrin və proseslərin əhəmiyyətli spektrini xarakterizə etməyə imkan verən elmi abstraksiya olması ilə əlaqədardır. Hüquqşünaslar arasında belə bir fikir var ki, “mexanizm” kateqoriyası metodların, formaların, metodların, üsulların məcmusu kimi başa düşülməlidir ki, onlardan düzgün istifadə edilməsi sayəsində bütün elementlərin optimal təşkilinə nail olmaq mümkün olacaq ki, bu da sistemin effektiv işləməsinə və sonda arzu olunan nəticəyə gətirib çıxarmalıdır [4, s. 37-38]. Ümumiyyətlə, yuxarıda göstərilən mövqeyi dəstəkləməklə, həm də onu məhdud sayırıq, çünki o, lazımi əsas elementlərin bütün tərkibini nəzərə almır, düzgün istifadəsi sayəsində bütün sistem elementlərinin optimal təşkilinə nail olmaq mümkün olacaqdır ki, bu da onların effektiv işləməsi, sonda istənilən nəticəyə gətirib çıxarmalıdır.

İlkin nəticə ondan ibarətdir ki, “mexanizm” hüquqi konstruksiya kimi müəyyən elementar tərkibə malik olan, müəyyən hadisəni elmi abstraksiyadan qanunun tətbiqi müstəvisinə çevirməyə imkan verən mürəkkəb hadisədir. Eyni zamanda, qeyd olunan hadisə bir sıra xarakterik xüsusiyyətlərə malikdir ki, bunlardan aşağıdakıları ayırmaq lazımdır:

- 1) daim fəaliyyət göstərən dinamik hadisədir və buna görə də hərəkətverici qüvvəyə malikdir;
- 2) müəyyən edilmiş xarakter daşıyan müəyyən komponentlər toplusundan ibarətdir;
- 3) hərəkətverici qüvvə müəyyən planlaşdırılmış nəticəyə nail olmağa yönəldilmişdir;
- 4) bütün elementlər bir-birinə uyğundur və bir-birindən asılıdır;
- 5) hərəkətverici qüvvə sistemliliyi, ardıcılığı müəyyən edən və bu fenomenin məqsədyönlü işləməsinə imkan verən normativ-hüquqi aktlar toplusu ilə təmsil olunur.

2. Mülki aviasiya sahəsində dövlət tənzimləmə mexanizminin mahiyyəti və funksional hərəkətverici qüvvəsi

Məhz bu xüsusiyyətlərə əsaslanaraq biz bütövlükdə, xüsusən də hava nəqliyyatı sahəsində dövlət tənzimləmə mexanizminin mahiyyətinin nədən ibarət olduğunu müəyyən etməyə çalışacağıq. Yəni dövlət tənzimləmə funksiyasının hərəkətverici qüvvəsi nədir? Bunun üçün əsaslandırılmış müəllif mövqeyini formalaşdırmaq üçün bu məsələ ilə bağlı mövcud elmi mövqeləri təhlil etməyə çalışaq.

Dövlət tənzimlənməsinin yalnız iqtisadiyyata “bağlı” olması və geniş mənada dövlət idarəçiliyinin təzahürlərindən və ya funksiyalarından biri olduğu qənaətinə gələn Y.O.Tixomirovun mövqeyini xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Sosial münasibətlər subyektlərinin ümumi davranış (fəaliyyət) qaydalarının dövlət tərəfindən müəyyən edilməsi və təmin edilməsi və onların dəyişən şərtlərdən asılı olaraq tənzimlənməsi kimi xarakterizə olunur [5, s. 376]. Biz bəyan edilən mövqeyi dəstəkləyirik, çünki söhbət “dövlət tənzimlənməsi”ndən gedirsə, burada şəxsi və ictimai maraqları təmin etmək, sonuncular arasında balansı saxlamaq və dövlətin maraqlarını təmin etmək üçün optimal hüquqi mühitin (sahənin), maraqlı subyektlərə Azərbaycanın Konstitusiyasında təsbit olunmuş hüquq, azadlıq və qanuni maraqlarını tam şəkildə həyata keçirmək imkanının yaradılması nəzərdə tutulur. Bir qayda olaraq, bu cür münasibətlər iqtisadi fəaliyyətə gəldikdə yaranır ki, onun məqsədi mənfəət əldə etməkdir.

Bununla bağlı “iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi mexanizmi”ni müəyyən edən kateqoriyalara diqqət yetirək. Prof. A.R.Həsənlı dövlətin məqsədlərinə çatmağa yönəlmiş sosial-iqtisadi inkişafın gedişatına dövlətin təsirinin tipik üsul və vasitələrinin mahiyyəti, fəaliyyət qanunauyğunluqları və tətbiqi qaydaları haqqında dövlət iqtisadi siyasəti üzrə biliklər sistemi vasitəsilə dövlət tənzimlənməsi mexanizmini araşdırır. Eyni zamanda, alim vurğulayır ki, qeyd olunan kateqoriyaya həm də dövlətin iqtisadi siyasətinin prioritetlərini təmin etmək məqsədilə

sahibkarlıq subyektlərinin davranışına məqsədyönlü təsir göstərməklə bağlı dövlətin fəaliyyət sferasını əhatə edən praktiki baxımdan nəzərdən keçirilməlidir. [6].

Bu təriflə ümumən razılaşaraq vurğulayırıq ki, belə bir mexanizmin məqsədinin yalnız iqtisadi siyasətin prioritetlərini təmin etmək kimi müəyyən edilməsi, fikrimizcə, dar mövqedir.

Bəzi alimlər iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi mexanizmini funksiyalar (planlaşdırma, proqramlaşdırma), iqtisadi siyasətin müəyyən növləri və hüquqi vasitələrlə müəyyən edirlər [7]. Bu yanaşma kifayət qədər uğurlu deyil və hüquq-mühafizə praktikasına töhfə vermir. Öz növbəsində, O. M. Komyakov hesab edir ki, dövlət tənzimləmə mexanizmi təşkilati-iqtisadi metodların və vasitələrin məcmusudur, onların köməyi ilə müvafiq sistemin (dövlətin) səmərəliliyinin artırılmasına davamlı, iqtisadiyyata effektiv təsirini təmin etmək üçün bir-biri ilə əlaqəli funksiyalar yerinə yetirilir. [8].

Təklif olunan yanaşma qeyd olunan fenomenin əsas məqsədini açıqlamır ki, bu da müvafiq hüquqi sahənin yaradılmasından ibarətdir, onun köməyi ilə müəyyən hüquqi alətlər dəsti və müvafiq dövlət qurumlarının dairəsi müəyyən edilir, ictimai münasibətlərin müəyyən sferasının belə tənzimlənməsinin qarşıya qoyulan məqsəd və vəzifəsini yerinə yetirmək sahəsində əlaqələndirilmiş işi mümkün edir. İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi mexanizmini sosial-iqtisadi vəziyyəti sabitləşdirmək məqsədi ilə dövlət və müəssisələr, əhali, digər ölkələr və beynəlxalq institutlar arasında iqtisadi münasibətlərin təşkili üsulu kimi başa düşülməsini, ölkədəki vəziyyət və iqtisadi artım üçün ilkin şərtlərin yaradılmasını təklif edən T.A.Pihnyakın mövqeyi diqqətə layiqdir. Bu iqtisadi münasibətləri təmin etmək üçün subyekt (bu tərifə əsasən, bu dövlətdir) və obyekt (ən azı müəssisələr, əhali, digər ölkələr və beynəlxalq qurumlar) lazımdır. İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin obyektləri həm də iqtisadiyyatın regionları, sahələri və sektorları ola bilər [9]. O, təklif olunan tərif kateqoriyanın məzmununu ən tam şəkildə açıqlayır, lakin tədqiqatçı ictimai və şəxsi maraqların tarazlığını qorumaq üçün iqtisadiyyatın müəyyən bir sahəsində münasibətləri tənzimləmək üçün istifadə olunan hüquqi vasitələrə diqqət yetirməmişdir.

3. Mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsi mexanizminin əsas struktur elementləri və növləri

Elmi ədəbiyyatda “mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsi mexanizmi” anlayışının tərfi yoxdur. Ona görə də gəlin əsas kateqoriyanın mahiyyətini nəzərə alaraq bu məsələdə öz müəllif mövqeyimizi formalaşdırmağa çalışaq. Buna görə də, aviasiya nəqliyyatı sahəsində dövlət tənzimləmə mexanizmi çərçivəsində biz aviasiya sahəsinin səmərəli fəaliyyətini təmin edən qarşılıqlı əlaqələndirilmiş və bir-birindən asılı komponentlərin normativ olaraq müəyyən edilmiş məcmusunu, ictimai maraqlar, sonuncuların balansını qorumaq və maraqlı subyektlərə Azərbaycan Konstitusiyasında təsbit olunmuş hüquq, azadlıq və qanuni maraqları tam şəkildə həyata keçirmək imkanının təmin edilməsini başa düşəcəyik. Hava nəqliyyatı sahəsində dövlət tənzimlənməsi mexanizminin xüsusiyyətlərini müəyyən etmək üçün əsas olan və onun məzmununu müəyyən edən komponentlərin (elementlərin) siyahısının müəyyənləşdirilməsinə aid olan elmi işlərə istinad etmək məqsəduyğundur.

Öz növbəsində, A.F.Çerdantsev mexanizmin elementləri kimi hüquqi tənzimləmə prosesinin mərhələlərinə istinad edir [10, s. 96-98]. Eyni fikirdə məşhur alimlər S.S.Alekseevta və V.N. Xropanyuk da aşağıdakı üç mərhələni ayırırlar: ictimai münasibətlərin tənzimlənməsi, hüquq normalarının fəaliyyəti, subyektlərin hüquq və vəzifələrinin həyata keçirilməsi [11, s. 341-342].

Bu məsələ ilə bağlı öz fikirlərimizi bildirərək vurğulayaq ki, hüquqi tənzimləmə mexanizmindən söhbət gedəndə belə elementlərin seçilməsi əsaslı və məntiqlidir, çünki hüququn ayrıca funksiyasının, yəni tənzimləyici funksiyanın həyata keçirilməsi mexanizmi, müəyyən edilir. Bizim vəziyyətimizdə bütövlükdə və xüsusən də aviasiya sahəsində dövlət tənzimləmə mexanizmini təhlil edərək, sonuncunu vurğulamağı yersiz hesab edirik, çünki məqsədimiz aviasiya sahəsində tənzimləmə funksiyasının istiqamətini müəyyən edən müəyyən sosial münasibətlər hüququnun əsas struktur elementləri vurğulamaqdır.

Yuxarıda verdiyimiz elmi işləmələrin təhlili bizə aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsi mexanizminin aşağıdakı elementlərini müəyyən etməyə imkan verir:

1) ictimai və dövlət idarəetmə sistemi ilə təmsil olunan institusional komponent haqqında öz təsəvvürümüzü formalaşdırmağa imkanı verən aviasiya sahəsinin tənzimlənməsi üçün dövlət tərəfindən xüsusi yaradılmış və ya bu sahədə müəyyən səlahiyyətlər verilmiş xüsusi hüquqi şəxslər;

2) funksional komponent (məqsəd, vəzifə və hüquqi əlaqə);

3) aviasiya sənayesində ictimai və şəxsi maraqların tarazlığını qorumaq üçün zəruri olan və normativ hüquqi aktlarda təsbit olunmuş hüquqi vasitələrlə (forma və üsullarla) təmsil olunan alətlər komponent.

Qeyd edək ki, mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsi mexanizminin institusional komponenti normativ konsolidasiyaya malik olan və bir qayda olaraq, ictimai hüquq normalarını özündə əks etdirən hüquqi alətlər toplusunun köməyi ilə təmin edilir. Eyni zamanda, mülki aviasiya sahəsinin tənzimlənməsinin özəl hüquq mexanizmi də öz normativ lövbərinə malikdir, lakin bu aspektdə mülki aviasiya sahəsində şəxsi marağın ödənilməsi, yəni gəlir əldə edilməsi ön plana çıxır. Buna əsaslanaraq, mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsi mexanizminin belə növlərini ayırd etmək olar:

- hazırda göstərilən sahədə münasibətlərin tənzimlənməsində əsas amillərdən biri olan mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsinin beynəlxalq hüquqi mexanizmi, belə ki, onun köməyi ilə insanların hərəkəti ilə bağlı müxtəlif dövlətlər arasında əmtəə mübadiləsi aparılan əhəmiyyətli bir sıra məsələlər həll olunur;

- mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsinin konstitusiya-hüquqi mexanizmində göstərilən sahənin tənzimlənməsinin əsas prinsiplərini müəyyən edən istinadlar var. Azərbaycan Konstitusiyasının müvafiq maddəsi, burada təbii ehtiyatlardan istifadə prinsipləri, müstəsna (dəniz) iqtisadi zonası, kontinental şelf, kosmosun inkişafı, enerji sistemlərinin təşkili və istismarı, nəqliyyat və rabitə yalnız Azərbaycan qanunları ilə müəyyən edilir. Məhz konstitusiya-hüquqi mexanizm vətəndaşların sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq hüquqlarını təsbit edən, insanın və vətəndaşın həyat və sağlamlığının təhlükəsizliyini təmin edən və bir sıra digər hüquqlarını müəyyən edən normaları müəyyən edir. Eyni zamanda, konstitusiya-hüquqi mexanizmin subyektləri (Azərbaycan Milli Məclisi, Azərbaycan Milli Məclisinin komitələri) aviasiya sahəsində dövlət siyasətini təsdiqləyir və sonuncu aviasiya sisteminin inkişaf vektorunu müəyyən edirlər;

- aviasiya sənayesinin dövlət tənzimlənməsinin maliyyə-hüquqi mexanizmi də bu sahədə maliyyə-hüquqi normalarda müəyyən edilmiş maliyyə münasibətlərinin mühüm hissəsini təşkil edir və maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti ilə bağlı məsələləri, aviasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün maliyyə xərclərini; maliyyə aviasiya lizinqi, aviasiya təbabətinin inkişafına maliyyə dəstəyi və s. müəyyən edir.

Azərbaycanın beynəlxalq aviasiya təşkilatlarında qanunvericiliyə uyğun olaraq:

- Azərbaycan Dövlət Büdcəsinin xüsusi fonduna daxil edilən hissədən aviasiya təhlükəsizliyi üzrə dövlət vergisi ödənilir;

- mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsinin cinayət-hüquqi mexanizmi dövlətin himayəsində olan ictimai münasibətlərə zərər vurmaq üçün xüsusi olaraq müəyyən edilmiş subyektlər tərəfindən istifadə olunan cinayət-hüquqi vasitələrin dairəsini müəyyən edir;

- mülki aviasiya sahəsinin dövlət tənzimlənməsinin inzibati-hüquqi mexanizmi bu sahədə hüquqi münasibətlərin böyük hissəsini əhatə edir, çünki məhz onun köməyi ilə münasibətlər tənzimlənilir və aviasiya sahəsində ictimai və şəxsi maraqların balansı inzibati-hüquqi vasitələrin köməyi ilə qorunur.

NƏTİCƏ

Buna görə də, aviasiya nəqliyyatı sahəsində dövlət tənzimlənməsinin inzibati-hüquqi mexanizmi çərçivəsində biz aviasiya qaydalarını tətbiq etməklə mülki aviasiya sahəsinin səmərəli fəaliyyətini təmin edən qarşılıqlı əlaqələndirilmiş və bir-birindən asılı komponentlərin normativ olaraq müəyyən edilmiş məcmusunu, şəxsi və ictimai maraqları təmin etmək, sonuncular arasında balansı saxlamaq və maraqlı subyektlərə Azərbaycan Konstitusiyasında təsbit olunmuş hüquq, azadlıq və qanuni mənafeləri tam şəkildə həyata keçirmək imkanının yaradılmasını başa düşəcəyik. Eyni zamanda, bu mexanizmin alətlər komponenti aviasiya qaydalarına çevrilən məcburi xarakterli inzibati və hüquqi vasitələrdir. Məhz inzibati-hüquqi vasitələrin uğurlu istifadəsi konstitusiya

hüquqlarının, azadlıqlarının və qanuni mənafeələrinin həyata keçirilməsindən, ictimai tarazlığın qorunmasından ibarət vahid məqsədlə birləşdirilən müxtəlif hüquqi xarakterli aviasiya münasibətlərini və şəxsi maraqlar və aviasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və s. tənzimləməyə imkan verir.

Hüquqi tənzimləmə mexanizminin məqsədi - hüquq subyektlərinin maraqlarının təmin edilməsi yolunda maneələrin aradan qaldırılması - mahiyyətinə və funksional məqsədinə görə fərqlənən, lakin ümumi məqsədə uyğun bir sistemdə birləşən vasitələr toplusunun köməyi ilə əldə edilir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Səmədzadə Z.Ə. (2012-2015). Böyük İqtisadi Ensiklopediya: [7 cildə] / Z.Ə.Səmədzadə. – Bakı.
2. N.C.Qafarov. (2022). “Aqrar istehlak bazarının formalaşması və inkişafının iqtisadi problemləri”. Monoqrafiya. Bakı, “Kooperasiya” nəşriyyatı, 324 səh.
3. Норт Д.С. (1997). Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Москва: Начала. 256 с.
4. Безпалова О.І. (2014). Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 544 с.
5. Тихомиров Ю.А. (1998). Курс административного права и процесса. Москва: Юринформцентр, 798 с.
6. Həsənlı A.R. (2018). İqtisadi tənzimləmə strategiyası və adekvat siyasətin formalaşması xüsusiyyətləri. // AMEA, Elm Tarixi İnstitutu. Metafizika – Cild 1, Say 1. s.82-93.
7. Макаренко П.М. (2005). Моделі аграрної економіки. Київ : ННЦ ІАЕ. 682 с.
8. Комяков О.М. (2000). Державне регулювання перехідної економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01. Київ, 19 с.
9. Піхняк Т.А. (2023). Проблеми механізму державного регулювання економічного зростання. *Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту*. 2011. Вип. 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_1/statti/pixnyak/pixnyak.htm. (müraciət tarixi: 13.06.2023).
10. Черданцев А.Ф. (2000). Общая теория государства и права: учеб. для вузов. Москва: Юрайт. 432 с.
11. Хропанюк В.Н. (1995). Теория государства и права: учеб. пособие / под ред. проф. В. Г Стрекозова. Москва. 377 с.

M.T.Gasimov

dissertation student, National Aviation Academy

Conceptual-legal basis of the formation of the state regulatory mechanism in the field of civil aviation

Abstract

The article emphasizes that the field of civil aviation today is a profitable sector of the economy and is more focused on the private interests of individuals or legal entities. In this regard, the question arises of determining the goals and objectives of the state's influence on the aviation field, that is, how and to what extent the state should implement the state regulation of this field in the form of competent authorities. It was concluded that within the framework of the mechanism of state regulation in the field of aviation transport, it is proposed to understand the set of mutually agreed and interdependent components that ensure the efficient operation of the civil aviation sector.

Key words: *civil aviation field, aviation transport, state management mechanism, institutional component, functional component, tools component.*

Концептуально-правовая основа формирования механизма государственного регулирования в сфере гражданской авиации

Резюме

В статье подчеркивается, что сфера гражданской авиации на сегодняшний день является прибыльным сектором экономики и в большей степени ориентирована на частные интересы физических или юридических лиц. В связи с этим возникает вопрос об определении целей и задач государственного воздействия на авиационную сферу, то есть каким образом и в каком объеме государство должно осуществлять государственное регулирование этой сферы в виде компетентных органов. Сделан вывод, что в рамках механизма государственного регулирования в сфере авиационного транспорта предлагается понимать совокупность взаимосогласованных и взаимообусловленных компонентов, обеспечивающих эффективную работу отрасли гражданской авиации.

Ключевые слова: *сфера гражданской авиации, авиационный транспорт, механизм государственного управления, институциональная составляющая, функциональная составляющая, инструментальная составляющая.*